

הרב גדלי' אבערלאנדער

רב קהילת 'היכל מנחם' מאנסי
מח"ס 'פדיין-הבן כהלכתו'
'מנהג אבותינו בידינו' על מנהגי ישראל

אם מותר לבקש ממי שמתנהג כגוי אבל אומר 'ישראל אני' לעשות מלאכה בשבת עבור ישראל

טבת תשע"ב

(שם מו): מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו תלמוד לומר אתך במוחזק לך, התם מיירי במוחזק לך באבהתיה שהם נכרים, דאי לאו הכי נאמן במיגו דאי בעי אמר ישראל אני".

מבואר מדברי התוס', דהבא לפנינו ואמר ישראל אני מהימנין לו אף שאין אנו מכירין משפחתו כלל.

וכן הוא בחי' הרמב"ן (כתובות כד, א): "ומעשים בכל יום שמישאיין להם נשים על פי עצמן ולא ידעינן אי מישראל גינהו או פסולין, דכיון דקי"ל דמי שבא ואמר ישראל אני נאמן היכא דלא איתחזק לך דגוי הוה כדאמרינן בפסחים (ג' ב') ההוא גוי דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אלמא מחזקינן ליה בישראל, וקי"ל דכל ישראל בחזקת כשרים הם עומדין עד שיודע שזה פסול משיאין להם ואין חוששינן".

ובחי' הרשב"א (כתובות שם): "והיהא דאמרינן בפ' החולץ (מ"ו ב') גוי שבא ואמר גר אני צריך להביא ראיה ההוא במוחזק לך דגוי הוה אלא שבא עכשיו לומר שנתגייר, הא באיניש דעלמא דאתא ואמר ישראל אני נאמן לכל דבר, לכדאמרי' בפסחים ההוא גוי דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אלמא מסתמא מחזקינן ליה בישראל, ומעשים בכל יום שמישאיין נשים לכל אדם בכל מקום בחזקת שהוא ישראל וכשר".

וראה בשו"ת הרשב"א (ח"ב סי' טו) שכותב כך בפשיטות, וז"ל:

"שאלת: שבא בכאן יהודי או יהודיה מארץ רחוקה. ועמדו הנה ימים בחזקת יהודים כשרים. ועושין המצות כתקנן. ואינן יודעין

לכבוד גיסי הרה"ג חריף ובקי סיני ועוקר הרים צמ"ס הרב דוד לייב פישער שליט"א דומ"ץ דקהל קהילת יעקב פאפא וויליאמסבורג

אודות השאלה שנשאלה לפנינו במי שיש לו עובד שבא ממדינת יוגוסלאביה שהיא אחת המדינות במזרח אירופה שהיתה קומוניסטית, ואמר מסיח לפי תומו שאמו יהודית, האם מותר להשתמש עמו לעשות בשבת מלאכה המותרת ע"י עכו"ם.

תשובה – מקודם נברר בקיצור דין האומר ישראל אני ורוצה לישא בת ישראל, האם נאמין לו, שהוא באופן שיש לו ריוח ברור מדבריו, ומשם נלך לגדון דידן.

מתי יש לו נאמנות לומר ישראל אני

בגמ' פסחים (ג, ב): "ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר, כתיב (שמות יב) כל בן נכר לא יאכל בו, כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי".

וכתבו התוס' ד"ה ואנא אכילנא משופרי שופרי: "מכאן אין ראיה שנאמין לכל הבא לפנינו ואומר ישראל אני, דשאני הכא דרוב ישראל היו, ואולינן בתר רובא. אך יש להביא ראיה מפרק החולץ (יבמות מה). דאמר ליה זיל גלי או נסיב בת מינך. וכן מההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה ואמר נתגיירתי ביני לבינן עצמי, אמר ליה נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך. והיינו משום דמצי למימר ישראל אני. והא דאמר בהחולץ

[אתך] במוחזק לך צריך שיביא עידיו עמו שנתגייר.

ונר' לר' ודאי היכא דלא מוחזק לך דגוי הוא לא צריך להביא עמו עדים (דלאו) [דבלאו] עדים מחזקי ליה בחזקת יהודי. ואם אמר נתגיירתי נאמן כיון דלא מוחזק לך דגוי הוא דהוה ליה הפה שאסר הוא הפה שהתיר דמגו דאי בעי אמר יהודי אני כי אמר נמי גוי הייתי ונתגיירתי נאמן. אבל אם מכירין אנו [בו] ומוחזק לך שהוא גוי ובא ואמ' נתגיירתי אינו נאמן אלא אם כן הביא עידיו עמו. ולא אתי איהו ומרע ליה לשטריה. והיינו נמי דאמרינן מעשה באחד שאמר נתגיירתי בני ובין עצמי כו' אמר לו נאמן אתה לפסול את עצמך. (אלא) [אלמא] בשהחזיקו בו שהוא (גוי) [גר] לא הוצרך להביא עדים".

אפי' בעיר שרובה עכו"ם

ובחידושי הר"ן (פסחים שם) מוסיף דכ"ה אפי' בעיר שרובה עכו"ם, וז"ל: "ואנא אכילנא משופרי שופרי. מהא משמע דמי שבא לפנינו ואמר ישראל אני נאמן ואינו צריך ראייה. ולא תימא דוקא כי הכא דרובא ישראל נינהו, אלא אפילו בחוצה לארץ דלאו רובא ישראל נאמן. וראיה לדבר מדאמרינן בפרק החולץ דרב דמכשיר בגוי הבא על בת ישראל, אמר ליה לההוא זיל גלי או נסיב בת מינך, והתם חוצה לארץ הוה דבבל הוה". וכ"ה בעוד ראשונים כהר"ש משאנץ שם.

הטעם: רוב הכאים לפנינו ואומרים שהם יהודים אכן יהודים הם

בטעם הדבר שמאמינים לו כתבו התוס' (יבמות מז, א ד"ה במוחזק) על דברי הברייתא (שם מו, ב) "תנו רבנן מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו, ת"ל אתך במוחזק לך": "אומר רבינו תם דדוקא בדידעינן דהוה עובד כוכבים מעיקרא, דאי לא הוה ידעינן מהימן, מגו דאי בעי אמר ישראל אני דמהימן כדמשמע בריש מסכת פסחים (דף ג: ושם) גבי ההוא עובד כוכבים דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים.

שם אבותם. הודיעני איך יקראו בשטרות ובכתובות.

תשובה: מכלל לשון שאלתך, שאמרת: ועומדין בחזק' יהודי', ועושיין המצות כתקנן, נכר שאתה מסתפק בהן כיון שאינן יודעין שם אביהן, שמא לא מבני ישראל המה. וזה אין בו ספק פקפוק, וספק כלל. שכיון שהן מחזיקין עצמן כישראל, אין מדקדקין אחריהם. והרי הם ישראלים גמורים כמיוחסים שבישראל. ואין אומרים לישראל הבא ראייה שישראל אתה. ואלו היו רוצין לשקר, מי הכריחן שלא לקרות שמות אביהן, כאשר קראו לעצמן, ומי יכחישם על אביהם יותר על עצמם. וגדולה מזו שאפילו מי שבא ואמר, גר אני שנתגיירתי בכ"ד, נאמן. משום דאמרי' מיגו שהפה שאסר ואמר שהיה נכרי, הוא הפה שהתיר ואמר שנתגייר. שאלו רצה לומר ישראל אני, נאמן. ואין צריך להביא ראייה. ומה שאמרו ביבמות בפרק החולץ: מי שבא ואמר גר אני, יכול תקבלנו. ת"ל כי יגור אתך גר בארצכם, במוחזק לך צריך להביא ראייה. ואין צריך להביא ראייה בחוץ לארץ, דברי ר' יהודה. וחכ"א בין בארץ ובין בחוץ לארץ צריך להביא ראייה. ואיפסקא הילכתא התם כחכמים. בהיא מייירי, כשהיו מוחזקין בו שהוא נכרי ובא לאחר זמן, ואמר נתגיירתי. ולפיכך צריך להביא ראייה. אבל באיש שבא ואמר, גר אני, נאמן. דומה למה ששנינו בכתובות בפ"ב האשה שאמרה אשת איש הייתי, וגרושה אני נאמנת. הפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שהיתה אשת איש, אינה נאמנת עד שתביא ראייה לדבריה".

וכך כותב ר"ת בספר הישר (חלק החידושים, סימן שלו):

"פסחים ההוא גוי דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, כלומר היה עולה ואוכל ולא בדקי ליה אי גוי הוה או לא דכיון דאמר יהודי אני [מחזקין] [מחזקין] לו בחזקת ישראל. וקשיא לר' הא דאמרינן ביבמות מי שבא ואמר יהודי אני יכול נקבלנו ת"ל (אותך)

כתבו שמאמינים לגר שאומר נתגיירתי מטעם מיגו שאם הוא רוצה לשקר היה יכול לומר ישראל אני, ולפי טעם הריטב"א אין לו מיגו שהרי אינו יכול לומר ישראל הוא מכיון שהוא מפחד שיתגלה ששקר, וע"כ נקטו כטעם ר"ת שבתוס' שההיתר הוא מטעם רוב.

נאמנות זו היא אפי' לגבי יוחסין להינשא לבת ישראל

והנה נאמנות זו היא אפי' לענין יוחסין, להינשא לבת ישראל, וכדמוכח מדברי הגמ' יבמות (מה, א) שרב יהודה נתן עצה למי שאביו גוי ואמו ישראלית לעבור למקום שאין מכירים אותו ולהינשא שם ולא יתגלה פגמו, מכיון שאין שואלים וחקרים את הבא לפנינו ואומר שהוא ישראל את יחוסו אפי' כשבא להינשא. וכך מבואר ברוב הראשונים.

דעת הרמב"ם

בדעת הרמב"ם מצינו ב' פירושים במגיד משנה.

הרמב"ם כותב (הל' איסור"ב פי"ט הי"ז):
"כל משפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהן לכתחלה".

ובפי"ג ה"ז כותב: "טבל בינו לבין עצמו ונתגייר בינו לבין עצמו ואפילו בפני שנים אינו גר, בא ואמר נתגיירתי בבית דינו של פלוני והטבילוני אינו נאמן לבא בקהל עד שיביא עדים".

ובהלכה י ממשך: "אבל מי שבא ואמר שהיה עכו"ם ונתגייר בב"ד נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, בד"א בארץ ישראל ובאותן הימים שחזקת הכל שם בחזקת ישראל, אבל בחוצה לארץ צריך להביא ראיה ואח"כ ישא ישראלית, ואני אומר שזו מעלה ביוחסין".

והמגיד משנה על הלכה ז מציין מקור דברי הרמב"ם וכותב: "בא ואמר וכו'. שם (דף מ"ו ע"ב) ת"ר מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלהו, ת"ל אתך במוחזק לך. בא ועדין עמו

ואין לומר שאני התם דהו סמכי ארובא דהו ישראל, דהא בכל מקום נמי איכא רובא דרוב הבאין לפנינו בתורת יהדות ישראל הם. ועוד ראיה משמעתין דאמר ליה ר"י אי אתה נאמן לפסול את בניך, ואיהו גופיה כשר אלא דשוי נפשיה חתיכה דאיסורא".

דברי ר"ת הללו הובאו ברא"ש (יבמות פ"ד סי' לד).

הטעם: מילתא דעבידא לאגלוי לא משקר אינשי

בחי' הריטב"א (יבמות שם) מביא טעם אחר בשם ר"ת: "הקשה ר"ת ז"ל וליהמין במגו דאי בעי אמר ישראל אני כדמוכח מההוא גוי דסליק ואכיל פסחים בירושלים בפ"ק דפסחים והפה שאסר הוא הפה שהתיר, ותי' דהכא מיירי בדמוחזק לן שהוא גוי, הא לאו הכי כל שבא ואמר ישראל אני או גר אני נאמן וסומכים עליו לכל דבר דמילתא דעבידא לאיגלויי היא ולא משקר וכן מעשים בכל יום".

וכ"כ בנמוקי יוסף (דף טז בדפי הרי"ף):
"יש לך עדים. משום דלפי דבריו עובד כוכבים הוא אמר ליה הכי, אבל אם בא ואמר ישראל אני או גר אני נאמן וסומכין על פיו לכל דבר, דמילתא דעבידא לאגלויי הוא ולא משקר והכי מוכח מההוא עובד כוכבים דסליק ואכל פסחים בירושלים פרק קמא דפסחים (דף ג ע"ב)".

החילוק בין הטעמים

ויש נפק"מ גדולה בין הטעמים: לדעת ר"ת שבתוס' דנאמן משום דרוב הבאין לפנינו בתורת יהדות ישראל הם, הרי גם באופן שאף פעם לא יתגלה אם הוא משקר ג"כ נאמין לו, דסוף סוף יש לנו רוב. אבל לטעם שבריתב"א ובנמוקי באופן כזה שאף פעם לא יתגלה השקר שלו, לא נאמין לו.

אולם בדברי רוב הראשונים מבואר כטעם ר"ת שבתוס' ולא כטעם שבריתב"א, שהרי הם

ג. מי שלא היה מוחזק כגוי ולא ידענו אם הוא גוי או יהודי ובא ואמר שנולד גוי אבל נתגייר בבי"ד של פלוני - נאמן, דיש לו מיגו שהיה יכול לומר שהוא יהודי ואז היה נאמן שהרי האומר ישראל אני נאמן, לכן הפה שאסר הוא הפה שהתיר ונאמן. אבל בכדי להינשא ללישראלית עשוי מעלה ביוחסין ומותר להינשא במקום שחזקת הכל שם בחזקת ישראל. אבל במקום שאין חזקת הכל ישראלים כגון חוץ לארץ, צריך להביא ראיה ורק אח"כ מותר להינשא לישראלית.

אולם להלן במגיד משנה על דברי הרמב"ם (שם פ"כ הלכה ה) "כהן מיוחס שאמר בני זה כהן הוא אין מעלין אותו ליוחסין על פיו עד שיביא עדים שהוא בנו", כתב: "כהן מיוחס שאמר וכו'. זו היא הברייתא ששינו שם (דף כ"ה): הרי שבא ואמר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי. וכבר שאלו המפרשים ז"ל למה צריך שום עדות להשיאו אשה דהא ודאי לא חיישינן לנתיב ולמזרזר דכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות כנזכר פ"ט, ולפסולי כהונה ליכא למיחש דהא לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין כנזכר גם כן פ"ט. ונ"ל שקושיא זו הכריחו לרבינו לומר מ"ש פ"ג שמי שבא ואמר ישראל אני שנתגיירתי אין משיאין אותו אשה אא"כ יביא ראיה ואף על פי שלא היה ידוע שהיה עכו"ם מעולם, ודין זה הוא בח"ל או בזמן הזה בארץ כמ"ש שם. ואיפשר לדבריו דהוא הדין במי שבא ואמר שהוא ישראל מעיקרו שצריך ראיה לענין היוחסין מפני מעלת היוחסין דאי לא מי שבא ואמר נתגיירתי יהיה נאמן מדין מגו ואף על פי שכל המשפחות בחזקת כשרות ה"מ במי שיש לו חזקת משפחה".

כלומר: לפי פירוש זה הרמב"ם מחלק בין מי שיש לו חזקת משפחה, שיש לו נאמנות, לבין יחיד שבא ואמר 'ישראל אני', שאין לו נאמנות בנוגע ליוחסין, כלומר לישראלית.

וכו' בארץ צריך להביא ראיה, בח"ל א"צ להביא ראיה דברי ר"י, וחכמים אומרים בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראיה. ונפסקה שם הלכה כחכמים. וזהו שרבינו לא חלק כאן כלל אלא סתם דבריו ואמר אינו נאמן עד שיביא עדים. ופי" ברייתא זו היא במי שהיה ידוע שהיה עכו"ם מעיקרא דלית שם מגו, אבל במי שלא היה ידוע בחזקת עכו"ם, מגו דמצי אמר ישראל אני ונאמן, מצי למימר עכו"ם הייתי ונתגיירתי בב"ד פלוני. כ"כ רובי המפרשים ז"ל".

ועל הלכה י כתב המגיד משנה: "אבל מי שבא ואמר וכו'. זהו החילוק שהזכרתי למעלה בשם רוב המפרשים זכרונם לברכה דכי אמרינן צריך להביא ראיה הני מילי בידוע שהיה עכו"ם מעיקרו ואי לא א"צ שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ונפקא להו משום דודאי כל אדם שאומר ישראל אני אין בודקין אחריו וכדמוכח ההוא עובדא בפרק קמא דפסחים (דף ג' ע"ב) דההוא עכו"ם דהוה סליק לירושלים והוה קא אכיל פסחים בחזקת ישראל וכיון שכן נאמן מדין מגו וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל. והוסיף רבינו להחמיר דאע"ג דנאמן משום מגו בח"ל אין משיאין לו אשה עד שיביא ראיה. ואפשר שיצא לו משם דההוא עובדא בא"י הוה והוה כולם ישראלים, אבל בח"ל צריך להביא ראיה, ואפילו לחכמים דסברי כל המשפחות בחזקת מיוחסות הן כיון שאין לזה חזקת משפחה צריך להביא ראיה. ואף הרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו סברת רבינו בשמו ולא הקשו עליו".

סיכום דברי הרמב"ם לפי פירוש זה (וכך הוא להדיא במגיד משנה פ"כ ה"ה בפ"י השני, וכ"כ ביש"ש כתובות פ"ב ס"מ):

א. הבא לפנינו ואומר שנולד יהודי - מאמינים לו ואין צריך שום ראיה לא באר"י ולא בחו"ל.

ב. מי שהיה מוחזק כגוי ובא ואמר שנתגייר בבי"ד של פלוני - אינו נאמן עד שיביא עדים.

להדיא (מהדורת בלוי סי' תעג, הועתק בקצרה גם במקורות וציונים על הרמב"ם פי"ג ה"י במהדורת פרנקל) על שבויה שאמרה שהיא ישראלית ואין שום ישראלי מכיר אותה וז"ל: "היא נאמנת באמרה שהיא ישראלית, ואין צורך בזה לראיה כלל, ואומנם תצטרך הראייה בח"ל למי שאמר שהוא גוי ונתגייר, ועל השרשים [הידועין] והוא ג"כ היה נאמן, לפי שהפה שאסר הוא ה[פה] שהתיר, ואומנם ה[צרכנוהו] ראייה ליראתנו שמה [נתגייר בינו לבין עצמו, להיות שאין בתי דינים קבועים בכל מקום בח"ל. ואולם האומר ישראל] אני נאמן הוא בלי ספק". הרי שכתב להדיא כפירוש השני של המגיד משנה שרק כשאומר שהיה גוי ונתגייר יש חילוק בין חו"ל לאר"י, אבל האומר ישראל אני נאמן בכל מקום ואפי' ליוחסין.

האומר ישראל אני ואינו מתנהג בדרכי התורה ומצוות

הנה בשו"ת קרית חנה דוד (ח"ב אה"ע סי' ג) בנוגע למי שבא ואמר ישראל אני אם מותר לישא אשה ישראלית דשמה הוא ממזר, כותב בתוך דבריו: "ונ"ל שגם לדעת התוס' והרא"ש והר"ן דסברי שאין חוששין לו [כלומר שמה ממזר הוא], זהו דוקא כשידענו בו שמתנהג כדת משה וישראל בכל ענייניו, אלא שלא ידענו מה טיבו, מאין הוא זה, אבל אם ידענו שאינו מתנהג כדת של תורה ומחלל שבת וכיוצא בזה, אליבא דכולי עלמא חיישינן ליה". ולכאורה לדעתו גם באופן זה אינו נאמן לומר ישראל אני.

וכך משמע קצת משו"ת חוט המשולש (לרבי חיים וואלאזין סי' ה) שכותב בתוך דבריו בנוגע לשאלה "באם ובתה שבאו לפנינו ולא יכלו לדבר בלשון יהודית – אית לן לאחזוקינהו בנכרים או גרים", הרי שבתנאי שאין הם מדברים לשון היהודים אינם נאמנים. וא"כ כל שכן באופן שאינם מתנהגים כיהודים שאין להם נאמנות.

נמצא שיש ב' פירושים בשיטת הרמב"ם: הפי' הראשון של המ"מ שגם באומר ישראל אני אינו נאמן מדרבנן ליוחסין בחו"ל, ודלא כשאר הראשונים. והפי' השני של המ"מ, דס"ל כשאר הראשונים, שרק כשאומר נתגיירתי בבי"ד של פלוני, שאנו באין להתירו משום שיש לו מיגו והפה שאסר הוא הפה שהתיר, בזה ורק בזה עשו מעלה ליוחסין ואינו נאמן רק באר"י בזמן שכולם ישראלים.

והנה בשו"ע (יו"ד הל' גרים סי' רסח ס"י) פסק המחבר כהרמב"ם: "עובד כוכבים או עובדת כוכבים שבא ואמר: נתגיירתי בבית דינו של פלוני, כראוי, אינו נאמן לבא בקהל עד שיביא עדים. ואם ראינום נוהגין כדרכי ישראל ועושים כל המצות, הרי אלו בחזקת גרי צדק ואע"פ שאין שם עדים שמעידים בפני מי נתגיירו. ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו, הואיל והוחזקו עובדי כוכבים. אבל מי שבא ואמר שהוא עובד כוכבים ונתגייר בבית דין, נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. וכתב הרמב"ם במה דברים אמורים, בארץ ישראל באותן הימים, שחזקת הכל שם בחזקת ישראל, אבל בח"ל צריך להביא ראיה ואח"כ ישא ישראלית, שמעלה עשו ביוחסין".

והש"ך (סקכ"א) מביא בשם הב"ח "ומיהו נוהגין להקל להאמינו אף להשיאו ישראלית. ואפשר דאף הרמב"ם מודה באורחים שבאים והם בחזקת ישראלים שנאמנים אף עכשיו שרובן עובדי כוכבים אף להשיאו ישראלית, שכל המשפחות בחזקת כשרות הם כמו שנתבאר בא"ע סי' ב'. ולא אמר הרמב"ם אלא במי שלא הכרנוהו בעובד כוכבים ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני דנאמן מדין מיגו, התם הוא דקאמר הרמב"ם דאפ"ה מעלה עשו ביוחסין שאין משיאין אותו ישראלית מדין מגו עד שיביא ראיה". כלומר, שהמנהג הוא להקל כפירוש השני של המגיד משנה.

ובאמת כך כתב הרמב"ם בתשובותיו

ראיה גמורה ע"מ להחזיקו כישראל.

וכמו שכתב ברמב"ם (הל' איסור"ב פי"ג ה"ט): "גירות שראינה נהגת בדרכי ישראל תמיד כגון שתטבול לנדתה ותפריש תרומה מעיסתה וכיוצא בזה, וכן גר שנוהג בדרכי ישראל שטובל לקריו ועושה כל המצות הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף על פי שאין שם עדים שמעידין לפני מי שנתגיירו. ואף על פי כן אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו הואיל והוחזקו עכו"ם".

וכ"פ בשו"ע (יו"ד הל' גרים סי' רסח ס"י): "עובד כוכבים או עובדת כוכבים שבא ואמר, נתגיירתי בבית דינו של פלוני, כראוי, אינו נאמן לבא בקהל עד שיביא עדים. ואם ראינום נוהגין כדרכי ישראל ועושים כל המצות, הרי אלו בחזקת גרי צדק ואע"פ שאין שם עדים שמעידים בפני מי נתגיירו. ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו, הואיל והוחזקו עובדי כוכבים".

וכך מציינו להדיא כבר בתשובות הגאונים (שערי צדק ח"ג שער ו סי' ל): "מר רב צמח גאון ז"ל. ושפחה שאומרת אני יהודית וכל מעשיה מעשה גויים הם, כמה שפירשתם, מותר למוכרה לגויים ואין בכך כלום, ולא כל הימנה שתאמר אני יהודיה, [ו]אינה נאמנת".

וראה גם בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כז) בנכרי שנתן עיניו בבת ישראל ובא להתגייר והרב קבלו להתגייר ובשעת הברית מצאוהו מהול, והטיפו דם ברית ע"י רופא גוי, ואח"כ הוציאו קול שהוא נולד מישראלית ומהול, האם נאמן שהוא ישראלי. והשיב: "פשוט וברור הדבר שאינו נאמן אחרי שהי' מוחזק עד עתה בחזקת גיות ולא הסתפק אדם מעולם לאמר שהוא יהודי והנהגתו ככל הנכרים, ולא די שהוא אינו נאמן על עצמו, גם ע"א אינו נאמן נגד החזקה, ובפרט חזקה שהוחזק בפנינו דאלימא, והא סוקלין ושורפיין על החזקות. וגם דלדבריו שהוא נכרי ובא

אולם בפשטות נראה דהאומר 'ישראל אני' נאמן גם כשאינו שומר תורה ומצות, שהרי אין הראשונים מחלקים בזה.

ועוד, דבזמן ומקום שכל יהודי מדבר בלשון אחד וכולם מתנהגים כיהודים, ודאי שמי שאינו מדבר בלשון זה או שאינו מתנהג כיהודי הוי זה ריעותא. אבל במקום וזמן שלא כל היהודים מתנהגים ר"ל לעת עתה כיהודים ואין מדברים בלשון אחד – ודאי שאין זה נקרא ריעותא.

וכך כתב להדיא בשו"ת אגרות משה (אבה"ע ח"א סי' ו): "נראה דלתוס' ורא"ש יבמות דף מ"ז דבאדם שבא ואמר ישראל אני נאמן משום דרוב הבאין לפנינו בתורת יהדות ישראל הם, אינו דוקא שראינום שומרי תורה ומצות אלא אף על אמירתם לבד שהוא ישראל הוו הרוב ישראל, משום דעכו"ם לא יאמרו על עצמם שהם ישראלים בכל המדינות שידוע שרובא דרובא דהעכו"ם ואולי כולם הם שונאי ישראל ומתביישים לומר שהם ישראלים, וכ"ש באשה שהיא נשואה לעכו"ם שאם היא ג"כ עכו"ם לא תאמר על עצמה שהיא ישראלית ויש להאמינה למה שאמרה שהיא ישראלית". כלומר שיש לו נאמנות מכיון שיש לנו רוב, דרוב הבאים לפנינו ואומרים ישראל אני אכן ישראלים הם אפי' כשאינם שומרי תורה ומצות, דעכו"ם לא יאמרו על עצמם שהם ישראלים.

וכ"פ למעשה בשו"ת משנה הלכות (חי"ד סי' טו), בשו"ת יביע אומר אה"ע"ז (ח"ז סי' א סוף אות א) ובקובץ תשובות (להרב אלישיב, ח"א סי' קלג).

אולם הם מוסיפים נימוק אחר למה זה שאין הם שומרי תורה ומצות לא הוי ריעותא, מכיון שגם היהודים שבאו ממקומות הללו רובם אינם שומרי תורה ומצות.

האומר ישראל אני ומוחזק כגוי

אולם באופן שהיה מוחזק שהוא גוי, אינו נאמן כלל, ואין לסמוך על דבריו וצריכים

חילוני, או שהוצהר להדיא שהוא גוי, וכל-שכן אם הולך עם שתי וערב או הולך לכנסייה ביום ראשון, ועכשיו הוא בא ואומר שהוא יהודי שאין לו נאמנות, מכיון שבמוחזק לגוי צריך ראייה גמורה בכדי להוציאו מחזקתו.

נידון דידן

נחזור לענייננו במי שיש לו עובד שבא ממדינת יוגוסלאביה ואמר מסיח לפי תומו שאמו יהודית, האם מותר להשתמש עמו לעשות בשבת מלאכה המותרת ע"י עכו"ם.

הנה כפי שכתבנו לעיל – אם לא היה מוחזק כעכו"ם באופנים שכתבנו לעיל, הרי יש לו נאמנות מלאה לכל דבר מעיקר הדין מטעם שרוב הבאים לפנינו ואומרים ישראל אני אכן ישראלים הם, ורק בנוגע ליוחסין דעת הרמב"ם שבחז"ל אין לו נאמנות לחומרא. א"כ בנידון דידן שאין לו חזקה שהוא עכו"ם וגם אין לו כלום להרויח מזה (הגם שבפוסקים משמע שאפי' באופן שיש לו להרויח ג"כ נאמן. וראייה מגמ' יבמות מה, א דרב יהודה אמר ליה זיל איטמר או נסיב בת מינך וכן רבא אמר ליה או גלי או נסיב בת מינך שלח, הרי אפי' שהיה לו תועלת ע"י זה שיכול לישא אשה ישראלית, עיי"ש), בודאי שיש לו נאמנות שאכן הוא ישראל ואסור לנו להכשילו לעשות מלאכה בשבת. ובפרט שלבסוף הביא תמונת המצבה של יהודית ואמר שזהו מצבתה של הסבתה ומסתבר שאכן זהו המצבה של סבתה, בודאי שיש איסור להשתמש בו בשבת עבור מלאכה האסורה לישראל.

להתגייר הלא שווי' אנפשי' חתיכא דאיסורא וכמו שמבואר ביבמות מ"ז בתוס' ד"ה נאמן ... אף במי שהוחזק לישראל. וגדולה מזו מבואר בה"מ פ"כ מה' א"ב ה"ה במי שבא ואמר שהוא ישראל מעיקרו אינו נאמן וצריך ראי' לענין היוחסין, אף כי שי' התוס' ביבמות מ"ז אינה כן. ובפרט כי בהמעשה שבא אח"כ למול מחזק את החזקה הקודמת של גיתו, וגם לו הי' לו איזה אמתלא לבטל את החד"א [=החתיכה דאיסורא] ג"כ לא הי' מועיל אחר שעשה מעשה כידוע, וכמבואר הדין באשה נדה שלבושה בגדי נדותה מקרי מעשה ואינה יכולה עוד לחזור מדבורה הראשון, ומה שנמצא שהוא מהול אין זה בירור מספיק כי יש ערבי מהול וגבעוני מהול ומפני עוד איזה סבות".

וכ"כ בשו"ת אגרות משה (אבה"ע ח"א סי' ח): "בדבר הנערה שמוחזקת בנכרית ואומרת שאמה היא בת ישראלית שנשתמדה וניסת לנכרי ונתגדלה כנכרית והחזיקה עצמה לנכרית וניסת לנכרי ומהן נולדה נערה זו ... פשוט לע"ד שאינה נאמנת דרק כשיש לו חזקת ישראל או רוב ישראל נאמן לומר שהוא ישראל וגם לומר שנתגייר במיגו... ולכן בהא דידן שבאת לכאן בחזקת נכרית ונוהגת כנכרית לכו"ע ברור שאינה נאמנת לומר שהיא בת ישראלית להיות בדין ישראל".

גדר מוחזק

ונלענ"ד דגדר מוחזק היינו כגון שהיה מקובל אצל השכנים שהוא גוי גמור ולא רק

תפלה מתוך שמחה

אמרו חז"ל אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה של מצוה. הגה"צ הס"ק ר' אברהם מסלונים סיפר על עצמו: פעם אחת לפני התפילה נפלה עלי מרירות גדולה כזו עד שלא הייתי יכול לעמוד להתפלל והתיישבתי אולי אין זו מרירות דקדושה כי אם מעניי עוה"ז והתחלתי ליישב דעתי ולהתנער מכל עניי עוה"ז, וצער, פרנסה, וכדומה וזה הועיל לי אז לבטל את המרירות עד שהייתי יכול כבר להתפלל מתוך שמחה.